

ХРОНІКА

ПРОФЕСОРОВІ ВОЛОДИМИРУ АНТОНОВИЧУ КАЛЮЖНОМУ – 85!

Шостого серпня 2007 р. виповнилось 85 років від дня народження і 60 років наукової, науково-організаційної, педагогічної та громадської діяльності видатного дослідника проблем генетичної мінералогії, петрології та геохімії ендегенних процесів, одного з засновників нової галузі геологічної науки – вчення про мінералоутворювальні флюїди (мінералофлюїдології), лауреата Державної премії УРСР в галузі науки і техніки, доктора геолого-мінералогічних наук, професора, члена Українського мінералогічного товариства Володимира Антоновича Калюжного.

В.А. Калюжний народився у с. Буняковка Одеського р-ну Омської обл., Російська Федерація. Після пере-

їзду батьків в Україну (1924) і закінчення середньої школи у с. Миколаївка Бердянського р-ну Запорізької обл. він навчався на геологорозвідувальному факультеті Дніпропетровського гірничого інституту (1939–1941 та 1945–1946). Учасник Другої світової війни (1941–1945). У 1946–1949 рр. студент геологічного факультету Львівського державного університету імені Івана Франка.

Трудовий шлях В.А. Калюжний розпочав 1949 р. у Львівському відділенні Інституту геологічних наук АН УРСР (з 1951 р. – Інститут геології корисних копалин АН УРСР, з 1963 р і донині – Інститут геології і геохімії горючих копалин АН УРСР (НАН України), м. Львів). Упродовж роботи у Львівському державному університеті імені Івана Франка (1950–1955) він підготував і успішно захистив кандидатську дисертацію на тему “Многофазовые включения в минералах (методы изучения состава и отдельные вопросы применения)” (1955). З 1955 р. і донині його праця пов’язана з Інститутом геології і геохімії горючих копалин НАН України. Тут він виріс від молодшого наукового співробітника до завідувача відділу геохімії глибинних флюїдів, захистив докторську дисертацію на тему “Динамика минералогенеза на основе изучения минералообразующих флюидов (гранитные занорышевые пегматиты и рудоносные гидротермалиты Украины)” (1979), отримав учене звання професора (1984).

У фундаментальному аспекті професор В.А. Калюжний разом з учнями та колегами розробив теоретичні й методичні основи вчення про мінералоутворювальні флюїди (мінералофлюїдології) та обґрунтував на кристалогенних і фізико-хімічних принципах можливість флюїдних включень у мінералах для реконструкції термобаричних і геохімічних характеристик флюїдного середовища кристалізації мінералів та їхніх парагенних асоціацій. Неоцінним є його внесок у визначення генезису флюїдів, з’ясування особливостей їхнього походження, формування, міграції та геохімічної спеціалізації.

За новими даними щодо складу й *PT*-параметрів флюїдів підкорових і мантийних зон літосфери за включеннями та газовими домішками в мінералах глибинних магматичних порід вперше доведено, що леткі компоненти базальтових (толейтових) лав рифтових зон Світового океану складаються переважно з CO_2 , ізотопний склад вуглецю якого відповідає мантийному (глибинних джерел). Створено геохімічні моделі еволюції фізико-хімічних умов формування кришталеносних, рідкіснометалевих і кварц-польовошпатових пегматитів, різного типу метасоматитів, золоторудних, поліметалевих та рідкіснометалевих гідротермальних родовищ в Україні. Відкрито загальну закономірність формування пегматитів, у тім числі заніркового (камерного) типу, і гранітів середніх глибин, зокрема, грейзенізованих – періодичність зміни кислотно-лужних властивостей флюїдів (відносного значення рН) на тлі закономірного зниження температури і відповідних парагенезисів мінералів. З'ясовано закономірну періодичність діяльності гідротерм золото-поліметалево-рідкіснометалевих рудопроявів Закарпаття, Донбасу, Українського щита, що виявилось у зміні їхнього агрегатного стану, складу і термобаричних параметрів. Вивчено конкретні параметри міграції вуглеводневих сполук в осадових нафтогазоносних формаціях, що дало змогу відтворити часову та просторову еволюцію агрегатного стану і складу вуглеводневмісних флюїдів, з'ясувати елементи латеральної й вертикальної зональності, розрахувати характеристики глибинних джерел вуглеводнів та виявити їхню роль у процесах мінерального перетворення осадових товщ.

На підставі фундаментальних і теоретико-експериментальних напрацювань запропоновано достовірні критерії розшуку й оцінки мінеральної сировини, що ґрунтуються на генетичних показниках. Реконструкція оптимальних режимів кристалізації мінералів та їхніх парагенезисів дала змогу В.А. Калюжному розробити ендеогенно-вуглекислотний розшуково-оцінний метод для п'єзокварцу, коштовного каміння, рідкісних і благородних металів, а у розвиток цього методу – нову технологію локального прогнозування збагачених ділянок золоторудних полів (у співавторстві).

Найвагоміші фундаментальні та прикладні здобутки В.А. Калюжного, що увійшли до циклу наукових праць “Теоретична і регіональна мінералогія”, стали підставою для присудження йому (у складі колективу претендентів) Державної премії УРСР у галузі науки і техніки 1983 р. Він отримує Державну стипендію видатним діячам науки (з 1998 р.). Підтвердженням високого міжнародного авторитету науковця стало нагородження його серед трьох перших учених світу почесною відзнакою – Міжнародною золотою медаллю імені видатного англійського дослідника флюїдних включень Г. Сорбі (1993).

В.А. Калюжний багато років керував відділом геохімії глибинних флюїдів (1961–1988), а потім працював у ньому на посадах головного і старшого наукового співробітника (1988–2007). Відділ став одним з перших центрів розвитку нового напрямку, авторитетною школою підготовки наукових кадрів. Тут систематично отримували кваліфіковані консультації, проходили стажування й обмінювалися досвідом фахівці з усіх регіонів колишнього Радянського Союзу та інших країн.

З 1993 р. учений очолює Українське товариство дослідників флюїдних включень – колективного члена Міжнародної комісії рудоутворювальних флюїдів у включеннях. Він керував секцією рудоутворювальних флюїдів Комісії мінералогії і

геохімії Карпатсько-Балканської геологічної асоціації, був у складі робочої групи “Геохімія” комісії АН колишнього СРСР з проблем Світового океану, а також Ради секції з флюїдних включень Проблемної ради АН СРСР з рудоутворення.

В.А. Калюжний (у центрі), Н.І. М'язь та М.П. Єрмаков у шліфувальній майстерні геологічного факультету, 1952.

В.А. Калюжний підготував двох докторів і 12 кандидатів наук, які за його науковими консультаціями і керівництвом стали відомими вченими у галузі мінерало-флюїдології. Він ініціював організацію й успішне проведення нарад з термобарометрії й геохімії мінерало- і рудоутворювальних флюїдів та вуглецевистих сполук. Здобутки створеної ним наукової школи гідно представляють українську науку на міжнародних, всесоюзних та республіканських форумах.

Учений опублікував понад 200 наукових праць, зокрема сім монографій, низку з яких перекладено й видано за кордоном. В Інституті він успішно працює у спеціалізованій вченій раді з захисту дисертацій, вченій та науково-видавничій радах, редколегії журналу “Геологія і геохімія горючих копалин”. Був опонентом дисертацій, рецензентом і відповідальним редактором низки монографій і збірників наукових праць, неодноразово головував на Державній екзаменаційній комісії геологічного факультету Львівського державного університету імені Івана Франка.

В.А. Калюжний – ветеран Другої світової війни, учасник бойових дій, ветеран праці, нагороджений багатьма урядовими нагородами за бойові заслуги та багаторічну сумлінну працю.

Сьогодні В.А. Калюжний активно працює на науковій і науково-організаційній ниві, роблячи посильний внесок у вирішення фундаментальних і прикладних проблем мінералогічної науки. Своє 85-річчя ювіляр зустрічає сповнений духовних сил та задумів на майбутнє.

Мінералоги України, віддаючи належне Володимирі Антоновичу Калюжному не лише як видатному вченому, а й добрій та щирій людині, патріоту, громадянину, тепло вітають його з цим поважним ювілеєм, бажають доброго здоров'я, довгих років життя, достатку і нових творчих здобутків в ім'я процвітання мінералогічної науки у незалежній Українській державі.

Ігор Наумко